

DANIEL ŠPINAR

umělecký ředitel Čínohry Národního divadla

JANA DVOŘÁKOVÁ

ředitelka Čínohry Národního divadla

Karel Jaromír Erben

KYTICE

Jedna vesnice, jeden kostel, mnoho osudů...

Kniha, jejíž symbolika je svázána s přírodou, každodenní venkovskou zkušeností a tradicí, je zároveň souborem vášnivých a smyslných příběhů plných nadpřirozena a děsuplných příznaků. *Svatební košile*, *Vodníka* či *Poledníci*, neboli magické mýty o lásce i hororové pověsti převede na jeviště historické budovy ND tvůrčí duo SKUTR, tedy Martin Kukučka a Lukáš Trpišovský, kteří jsou podepsáni pod úspěšnou inscenací *Lorkovy Krvavé svatby* ve Stavovském divadle. K Erbenově látce mají velmi blízko – ritualizovaná archetypální témata jako láska a smrt, vztah matky a dítěte, muže a ženy nebo člověka a přírody se v jejich inscenacích opakují v mnoha obměnách a kontextech.

Karel Jaromír Erben: KYTICE

Textová úprava:	SKUTR (Martin Kukučka, Lukáš Trpišovský), Ilona Smejkalová
Režie:	SKUTR
Dramaturgie:	Ilona Smejkalová
Scéna:	Jakub Kopecký
Kostýmy:	Simona Rybáková
Hudba:	Petr Kaláb
Pohybová spolupráce:	Jan Kodet
Světelný design:	SKUTR a Jakub Kopecký
Video:	Erik Bartoš

Osoby a obsazení:

Záhořovo lože	POUTNÍK	František Němec
Zlatý kolovrat	MATKA DORA / ZLÁ SESTRA KRÁL STAREC	Jana Preissová Jana Pidrmanová Igor Orozovič František Němec
Polednice	OTEC	František Němec
Vodník	MATKA DCERA VODNÍK	Taťjana Medvecká Anna Fialová j. h. Csongor Kassai j. h.
Dceřina kletba	MATKA DCERA	Jana Boušková Pavla Beretová
Svatební košile	DÍVKA ŽENICH UMRLEC	Lucie Polišínská Radúz Mácha Jan Bidlas
Holoubek	VDOVA MANŽEL MILENEC	Anna Fialová j. h. Jan Bidlas Patrik Děrgel
Štědrý den	HANA MARIE	Iva Janžurová Pavlína Štorková

Všichni z obsazení zároveň účinkují i v baladách, v nichž nemají hlavní role.

Na hudební spolupráci se v inscenaci podílejí Tomáš Fuchs, Vít Halška a Adam Koller.

CRYSTALS BY
PRECIOSA Děkujeme společnosti PRECIOSA za výrobu šatů z křišťálové sítě pro Annu Fialovou do balady *Vodník*.

Premiéry 28. února a 1. března 2019 v Národním divadle

Svědomy se neptá na velikost hříchu

(O TEXTU ERBENOVY KYTICE)

Kytice, sbírka baladických básní K. J. Erbena, patří právem mezi klasická díla české literatury. Poprvé vyšla v roce 1853 pod názvem Kytice z pověstí národních a šlo o jedinou původní knihu, kterou Erben kdy vydal. Byla inspirována českými lidovými pověstmi a již v době svého vzniku slavila úspěch a ovlivnila mnoho umělců. Dílo, jehož symbolika je svázána s přírodou, každodenní venkovskou zkušeností a tradicí, je zároveň souborem vášnivých a smyslných příběhů, plných nadpřirozena a děsuplných přízraků.

Básníka Karla Jaromíra Erbena celý život trápilo špatné zdraví, později dokonce nevyлéčená tuberkulóza. Trpěl poruchou řeči, výrazně zadržával, a tak se místo nalinkované kariéry učitele rozhodl raději pro studium práv. Byl ovšem obdařen i mnoha jinými talenty – hrál výborně na klavír, zabýval se hudbou, genealogií i překlady, sbíral lidové písně i pohádky. Posléze se stal vědcem i umělcem, a to vědcem mnohostranně vzdělaným a umělcem dosti svérázným. A také autorem jedné z nejznámějších a nejoblíbenějších českých básnických sbírek.

Kytice, sbírka třinácti balad inspirovaných lidovou slovesností, jež představuje obraz dávných lidových představ a názorů na život, je rovněž podobenstvím lidské morálky a determinace lidského osudu. I když dílo obsahuje řadu romantických rysů, přesto se kritériím romantismu vymyká, dokonce s ním ostře polemizuje. Řeší sice problém viny a trestu, ale ukazuje, že konflikty v našem životě vznikají především narušením základních vztahů a zákonů mezi lidmi. Vinu totiž vždy nese člověk, nikdy společnost. I tak jsme podle Erbena bezmocní proti přírodním silám, jež nás obklopují.

Erbenovi hrdinové ovšem nepředstavují rozpolcené jedince, bouřící se vůči světu, společnosti či životu. Smířlivě přijímají svůj osud, ať je dobrý nebo špatný. Nevzdorují, a často bázlivě a s pokorou akceptují svoji vinu. Snaží se „zvědět budoucnost“, provokují nadpřirozeno, či se jen obyčejně rouhají... Za své prohřešky, ať už úmyslné nebo neúmyslné, jsou posuzováni podle neústupného mravního kodexu. Jistě – svědomí se neptá na velikost hříchu.

Důležitou roli v *Kytici* mají ženské hrdinky, které jsou zastoupeny téměř ve všech skladbách. Nejzákladnějším lidským vztahem je pro Erbena totiž pouto mezi matkou a dítětem a ve většině balad se proto zamýšlí nad mateřskou láskou, její velikostí i úskalími. A také úmyslnými či neúmyslnými zločiny, jež taková láska často přináší. Kam vlastně sahají možnosti lidského činu? Co mu předchází, jakou odpovědnost na sebe člověk bere zasahováním do okolního dění a čím se vlastně měří velikost této odpovědnosti?

Těžko se nám, lidem žijícím v roce 2019 v Česku, hledá na podobné otázky odpověď. Připadáme si přece dostatečně civilizovaní, ostatně už nemáme ani přirozenou možnost vyventilovat vlastní krutost a agresivitu, vždyť se dnes neúčastníme bojů, válek a lovů, zabít (třeba „jen“ zvíře) považujeme za vrcholně barbarský čin. Nebojujeme, či jen virtuálně, zbyly nám totiž pouze posilovny a počítačové hry. I dávné pohanské nebo křesťanské rituály, které našim předkům pomáhaly vyrovnat se se ztrátou blízkých, prokletit si cestu rodinnými nebo vztahovými traumaty, jsme možná již ztratili.

Anebo zapomněli, či je nahradili rituály novými, například meditacemi a rodinnými konstalacemi?

Ilona Smejkalová

Návštěvníky vyhořelého kostela jsme i my sami

(O INSCENACI)

Erbenův text místy připomíná úryvky filmového scénáře, několika málo slovy vytváří autor dokonalé plastické obrazy („Od bílého dvora / po zelené louce / jede pěkný panic, / péro na klobouce“), či dokonce divadelní hry. Přesto, že mnozí o jeho smysluplném převedení na jeviště dodnes pochybují, v databázi Divadelního ústavu je od roku 1945 zdokumentováno dokonce padesát sedm různých inscenací Kytice – činoherních, loutkových, pohybových, muzikálových i operetních.

Tradici divadelních zpracování výrazně podpořilo v roce 1972 divadlo Semafor, když uvedlo na svých prknech *Kytici* coby dramatické pásmo. Na repertoáru divadla se hra udržela deset let, dočkala se téměř šesti set repríz a v roce 1993 byla obnovena a rozdělena dokonce do dvou večerů. Úspěch jí zajistila vynalézavá a silně akcentovaná hudební složka, kterou realizoval Ferdinand Havlík, především však částečně parodický přístup, zvolený při adaptování předlohy textařem Jiřím Suchým. Zatím poslední semaforová verze *Kytice* byla premiérována roku 2009 a jejich dramaturgie je inscenována i dalšími soubory, například ve Slovákém divadle v Uherském Hradišti v roce 2004 obohatili semaforovou *Kytici* o další dimenzi, v každé baladě měli sami diváci v určité chvíli možnost rozhodnout, jakým směrem se má děj dále ubírat.

Zejména v posledních dvaceti letech vzniklo množství zajímavých projektů, které představují nejrozdílnější pojetí sbírky *Kytice*. Za všechny bych zmínila zejména několik inscenací režiséra Karla Brožka, jenž svoji úpravu (inscenovanou například v Divadle Alfa v Plzni, v Západočeském divadle v Chebu či v Klicperově divadle v Hradci Králové) postavil na téměř čistě ženském obsazení. V Národním divadle se *Kytice* premiérovala poprvé až roku 1984, a to souborem baletu, v režii a choreografii Daniela Wiesnera, Miroslava Kůry a Jiřího Blažka. V Činohře ovšem nebyla až do dnešních dnů uvedena nikdy.

Zlatý kolovrat, Polednici, Vodníka, Dceřinu kletbu, Svatební košile, Holoubka, Štědrý den a Záhořovo lože neboli magické mýty o lásce i hororové pověsti převedlo na jeviště (společně s předními herci Činohry ND) historické budovy ND tvůrčí duo SKUTR, režiséři Martin Kukučka a Lukáš Trpišovský, kteří jsou podepsáni pod úspěšnou inscenací *Krvavé svatby* ve Stavovském divadle. K Erbenově látce mají totiž velmi blízko – ritualizovaná archetypální témata jako láska a smrt, vztah matky a dítěte, muže a ženy nebo člověka a přírody se v jejich inscenacích neustále opakují v mnoha obměnách a kontextech.

Z třinácti balad jsme jich do inscenace nakonec vybrali osm. Nad volbou konkrétních básní jsme dlouho váhali a finální výběr nakonec vzešel nejen z jejich obsahu a tématu, ale i možnosti převodu na jeviště a sdělnosti samotného příběhu. Kdo jsou lidé, kteří nám je vypravují? Jdou si pro odpuštění a zůstávají „zaseknuti“ ve svém příběhu? Myslím na baladu *Věštkyně*, která se do finálního výběru nakonec nedostala a v níž ústřední postava přemýšlí o budoucnosti národa a zdůrazňuje naši bájnou minulost. Když kdysi promluvili moudrá Libuše a Svatopluk, a přinesli svá varování, lidé nepochopili vážnost jejich slov. Erben dokonce ústy své hrdinky nepřímou říká, že ztrátu postavení jsme si zavinili sami, nedokázali jsme se spojit, když se rozhodovalo o českém osudu. Vytvořili jsme si mezi sebou příkopy a propadliště, barikády i bariéry, které ničí naše privátní životy a deformují svět, jenž nás obklopuje. Přestáváme tak vnímat lidi a příběhy, které nám přinášejí myšlenky, náhlé emoční výkřiky jsou pro nás zajímavější.

Návštěvníky vyhořelého kostela, kde se jednoho večera setkávají hrdinové naší inscenace – možná obyvatelé jedné vesnice, možná i duchové jejich zemřelých příbuzných – jsme ale především my sami. Poslouchejme tedy našeho Poutníka a nenechme jej hovořit k prázdným lavicím.

K prázdným srdcím...

Ilona Smejkalová

Hluboká, teskná melancholie vytváří skutečnou živost folklóru

(ROZHOVOR S REŽIJNÍ DVOJICI SKUTR)

Inscenace *Kytice* zcela a pečlivě vychází z Erbenova textu, ale při zkoušení s herci Činohry jste se po svém zvyku ponořili do jejich osobních příběhů, zážitků i rodinných traumat. Existuje nějaká technika, jak se bavit o intimních věcech, aby to hercům nebylo nepříjemné a trapné?

Trpišovský: Nevím, jestli existuje, ale máme s tím s Martinem určitou zkušenost, protože podobné projekty zkrátka děláváme. Většinou se o intimních věcech začínáme bavit jen zlehka. Nejde o trumfování v síle prožitků, spíš jejich přinášení a řetězení reakcí. Pak často přijde fáze, kdy herci zjistí, že s jejich intimními se bude dál pracovat. Tehdy je potřeba vydržet a neleknout se, že se o vás ostatní něco pikantního dozvedí. V určitou chvíli se vše přecvakne a herci své osobní příběhy začnou vnímat, jako by šlo o napsaný scénář nebo danou roli. Metoda je tedy jasná – neustoupit a dostat se do fáze, kdy se z „osobního“ materiálu stane v podstatě „pracovní“ text.

Ve Stavovském divadle máte za sebou *Krvavou svatbu*, teď zkoušíte *Kytici* – dílo, kde smrt a rituály spojené s koloběhem života fungují jako jedny z určujících prvků pospolitosti. Je to náhoda, anebo vás tento typ příběhů zajímá?

Trpišovský: Zajímají nás témata, která se dotýkají imaginace a vnitřního světa. Tak se nejlépe zjistí, jak se člověk střetává s realitou, kam sahá jeho paměť věcí, ale i paměť osobní a společenská. A tam už se dostáváme blízko k rituálům i k pochopení jejich přesahujícího smyslu. Naše inscenace jsou pro někoho možná těžko popsatelné, náhodný divák si totiž může klást otázku, o čem že to bylo? Ale mám zkušenost, že i když inscenace někomu přijde myšlenkově řídká, stejně nepopře intenzivní emoci. I naše paměť udrží zejména emocionální zážitky – ať už kladné, či záporné.

Rozumím, o podobných zážitcích vyprávějí i mýty a pohádky, koneckonců i Bible. Proto se dochovaly a proto nás zajímají.

Kukučka: Je o nás známo, že pokud v našich inscenacích ztvárňuje někdo mrtvolu, zahraje si pravděpodobně nejlíp. (*Směje se.*) Nejde o posedlost či fascinaci smrtí, spíš nás zajímá dematerializace těla – vzpomínka na tělo s živým duchem je pro nás svobodnější. Nerad používám surrealismus, ale duše může vzpomínat na několik věcí najednou. Tváříme se, že vše děláme kauzálně, ale v to já nevěřím. Mohu si s vámi teď povídat a zároveň řešit, kam půjdu na oběd, dokonce v sobě vyvolat chuť jídla, které si objedná. Nebo sexu, protože jsem si před chvílí všimnul zajímavé servírky. Někdy se v životě zbytečně limitujeme, protože něco považujeme za reálné, zatímco ostatní za zanedbatelné.

Do *Krvavé svatby* jste neživé postavy či rovnou duchy dodávali. V *Kytici* jsou „předepsáni“ autorem... Ale oba texty jsou postaveny na silných a dominantních ženách, může se zdát, že jsou v nich muži víceméně do počtu.

Trpišovský: Jistě, *Kytice* jako by na *Krvavou svatbu* navazovala.

Kukučka: Ale zatímco do *Krvavé svatby* jsme náš slovanský folklór implantovali, v *Kytici* funguje přirozeně. Jeden rozdíl tam ovšem je – v *Krvavé svatbě* způsobuje smrt brutální změnu lidské existence, zatímco *Kytice* řeší téma svědomí a lidských chyb čili toho, co si pak sami po činu, či dokonce zločinu musíme odžít a protrpět. A často jde o zážitky téměř hororové.

***Kytice* je pro většinu Čechů zásadní sbírkou. Je kniha stejně známá i na Slovensku, Martine?**

Kukučka: Ale ano. Třeba verše „Šiju, šiju si botičky“ určitě. Ale jde spíš o jednu z „podobných knih“, rozhodně ne dílo základní. Ostatně Slováci mají mnohem víc dochovaných balad než Češi, aspoň si to tedy myslím. Slovenský folklór je možná i živější, tím pádem má i víc knih, které jsou jím

inspirovány – od lidových sbírek až po Dobšinského pohádky. Ale těžko bych hledal podobné dílo, ekvivalent *Kytice* na Slovensku. Tedy knihu, která ve vás vyvolá „wow!“ dojem.

Trochu jste to naznačil, ale řekněme to přímo – v čem se liší český a slovenský folklór?

Kukučka: Živý folklór začíná od Moravy na východ a jihovýchod. Krásně je to vidět například v hudbě. Jakmile převáží durová harmonie, začnou se z lidových skladeb vytrácet baladické příběhy a hluboká melancholie. Právě v tom se český a moravský i slovenský folklór liší. Paradoxně totiž právě hluboká, teskná melancholie vytváří skutečnou živost folklóru. Ale jako nejpodstatnější se mi zdá, že Češi nemají vnitřní potřebu tančit. Stačí jim večer jít ven, do hospody, pít pivo a povídat si. A mají pocit příjemně stráveného večera. Ale fyzickou potřebu dostat ze sebe ven emoce hřmotem, vykřičet je... to neznají. Přitom to není tak, že by se Češi velkých emocí báli, možná je jen k životu nepotřebují.

Se soucitem a s laskavou moudrostí přijmout svůj osud

(POZNÁMKY HERCŮ)

Musím přiznat, že *Kytice* přede mnou „rozkvetla“ až v úkolu, který přede mne postavil fakt mé spoluúčasti v současném inscenování této krásné látky v inscenaci Národního divadla. Některé balady mi zněly jako důvěrně známé z mnohých školních hodin české literatury. Ale jejich výsostný a krásný smysl a předestřený původ v lidovém zdroji národních pověstí v básnivém zpracování Karla Jaromíra Erbena jsem si začínala uvědomovat až na našich zkouškách vedených SKUTRY – duem režisérů Martinem Kukučkou a Lukášem Trpišovským, s neopominutelným přispěním dramaturgyně Ilony Smejkalové.

„Marie, Hana, dvě jména milá, panny jak jarní růže květ“... To je úryvek veršů z balady *Štědrý den*, do které jsem byla osazena. Mám býti Hanou a na první čtené jsem se nechala k pobavení kolektivu herců slyšet, že jsem konečně příhodně obsazena. Záměr režisérů mě obsadit stále potají zkoumám, ale odhodlaně věřím, že to, co tím sledují, má smysl a chtěla bych ho naplnit. Kostýmy Simony Rybákové – působíme s Pavlínkou Štorkovou jako dvě lesklé ozdobičky z vánočního stromčku – jsou jako svůdná cesta k poetičnosti našich dvou postav a myslím, že naše Marie a Hana mohou v sousedství ostatních balad (s vesměs pochmurnými konci) získat sympatie, kterék se s vzájemným soucitem a s laskavou moudrostí rozhodují přijmout svůj osud.

SKUTŘi mě okouzlili. Jejich dobrodružná tvořivost a nebojácnost vidět možný náboj inscenace jako zhmotněný roztočený kužel světla na prstě kouzelníkově je radost pozorovat. Herci jsou jim oddáni a obětavě s obdivuhodnými i fyzicky náročnými vizemi jejich nápadů naplňují své úkoly. Jsem šťastná, že se mi podařilo s nimi být.

/Iva Janžurová/

Můj vztah ke *Kytici* se mi ukázal, až když jsme začali zkoušet. Ty nádherné balady mi dávají za brat. Je v nich něco velmi velmi hlubokého. Nejednou mi vyhrknou slzy a přeběhne mráz po těle, a to opakovaně. S Ivou Janžurovou nám byl dán *Štědrý den*. Raduju se z práce s Ivou a z toho, jak jsme zkusili *Štědrý den* podat divákům. *Štědrý den* je pro mě mrazivě jiskřivá balada, křehká jako láska a přátelství Marie a Hany. Se SKUTRY zkouším již po několikáté a stále se učím nové a nové věci při práci s nimi. Baví mě jejich klidná zkoumající pevnost a jejich otevřenost do poslední chvíle, aby dílo, které dáme divákům, bylo nejlepší, jak to jen jde.

/Pavlína Štorková/

Přesto, že *Kytice* byla součástí povinné četby, nikdy se mi nezprotivila, mám dokonce radost, že pojetí SKUTRŮ ještě víc zhmotnilo moje prvotní představy. *O Holoubkovi*, tedy baladě, v níž účinkuji, jsem ale toho před první čtenou věděl úplné minimum, jde přece jenom o méně známou báseň. Ale i díky ní jsem si uvědomil, kolik zvrátů a kolik života se v jednotlivých baladách skrývá.

/Patrik Děrgel/

O Preciosa Components

Preciosa již po staletí staví na kvalitě, trvanlivosti a inovativních přístupech. Za dobu své existence přinesla jedinečné technologické novinky a představila světu autentický český křišťál a šperkové kameny. Dnes Preciosa Components nabízí více než 36 000 broušených křišťálových kamenů, zirkonii a nanogems svým zákazníkům z řad luxusních značek, designérů a dalších výrobců po celém světě. Vedle sídla v Jablonci nad Nisou operuje Preciosa Components i z kanceláří ve Spojených státech, Spojeném království, Rusku, Číně, Hongkongu, Jižní Koreji a Dubaji.

Společnost vyrobila šaty z křišťálové sítě pro Annu Fialovou do balady *Vodník*.

Kontakt pro média:

Kateřina Ondroušková, public relations Činohry a Laterny magiky

tel.: 224 901 236

mobil: 777 208 249

e-mail: k.ondrouskova@narodni-divadlo.cz

www.narodni-divadlo.cz

www.facebook.com/cinohrand

GENERÁLNÍ PARTNER

PARTNEŘI NÁRODNÍHO DIVADLA

PIETRO FILIPI

PARTNEŘI INSCENACÍ

Moser
since 1857

PARTNER PREMIÉROVÝCH VEČERŮ

MECENÁŠI NÁRODNÍHO DIVADLA

KOLOWRAT KRAKOWŠTÍ
Prof. Dr. Dadjá Altenburg-Kohl

GENERÁLNÍ MEDIÁLNÍ PARTNER

HLAVNÍ MEDIÁLNÍ PARTNER INSCENACÍ

mediální skupina **mafra**

HLAVNÍ MEDIÁLNÍ PARTNER

 Český rozhlas